

Språk för alla – förslag till språklag

Sammanfattning

I betänkandet behandlas proposition 2008/09:153 Språk för alla – förslag till språklag samt motioner väckta med anledning av propositionen och under allmänna motionstiden 2008.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag till språklag och konstaterar att det råder bred politisk samsyn i denna fråga. Lagförslaget befäster svenskan som huvudspråk i Sverige och slår fast att finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska har ställning som nationella minoritetsspråk. Även teckenspråkets ställning markeras genom lagen. I lagen finns grundläggande bestämmelser om det allmännas ansvar för den enskildes tillgång till språk. Lagen syftar till att värna den språkliga mångfalden i Sverige.

Utskottet avstyrker ett motionsförslag om att den som företräder Sverige ska kunna använda svenska i EU när tolkning erbjuds. Utskottet anser att en generell reglering av det slaget inte är lämplig och inte hör hemma i språklagens mer övergripande bestämmelser.

Utskottet avstyrker även motionsförslag om

- punktskriftens ställning
- språkutvecklingen hos barn som har annat modersmål än svenska
- tillgången till svenska i andra länder
- dialekterna i Sverige
- Regeringskansliets e-postadresser
- läsfrämjande insatser på arbetsplatser.

Språklagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2009.

I betänkandet finns 7 *reservationer*.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	7
Lag om svenska som huvudspråk	7
Svenskan i internationella sammanhang	9
Lagförslaget i övrigt	11
Punktskriftens ställning	11
Språkutvecklingen hos barn med annat modersmål än svenska	12
Tillgången till svenska i andra länder	13
Främjande av dialekter	14
Regeringskansliets e-postadresser	15
Läsfrämjande insatser på arbetsplatser	16
Reservationer	18
1. Svenskan i internationella sammanhang, punkt 2 (v)	18
2. Punktskriftens ställning, punkt 4 (v)	18
3. Språkutvecklingen hos barn med annat modersmål än svenska, punkt 5 (s)	19
4. Tillgången till svenska i andra länder, punkt 6 (s)	19
5. Främjande av dialekter, punkt 7 (s)	20
6. Regeringskansliets e-postadresser, punkt 8 (s, v)	21
7. Läsfrämjande insatser på arbetsplatser, punkt 9 (s, v, mp)	22
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	23
Propositionen	23
Följdmotionerna	23
Motion från allmänna motionstiden hösten 2008	24
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	25
<i>Bilaga 3</i>	
Reservantens lagförslag	27

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Lag om svenska som huvudspråk

Riksdagen avslår motion

2008/09:Kr284 av Rolf K Nilsson och Inger René (båda m).

2. Svenskan i internationella sammanhang

Riksdagen antar 13 § regeringens förslag i bilaga 2 till språklag. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:153 i denna del och avslår motion

2008/09:Kr4 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 1.

Reservation 1 (v)

3. Lagförslaget i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag i bilaga 2 till språklag i den mån det inte omfattas av vad utskottet föreslagit under punkt 2. Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:153 i denna del.

4. Punktskriftens ställning

Riksdagen avslår motion

2008/09:Kr4 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 2.

Reservation 2 (v)

5. Språkutvecklingen hos barn med annat modersmål än svenska

Riksdagen avslår motion

2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 1.

Reservation 3 (s)

6. Tillgången till svenska i andra länder

Riksdagen avslår motion

2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 4.

Reservation 4 (s)

7. Främjande av dialekter

Riksdagen avslår motion

2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 3.

Reservation 5 (s)

8. Regeringskansliets e-postadresser

Riksdagen avslår motion

2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 5.

Reservation 6 (s, v)

9. Läsfrämjande insatser på arbetsplatser

Riksdagen avslår motion

2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 2.

Reservation 7 (s, v, mp)

Stockholm den 7 maj 2009

På kulturutskottets vägnar

Siv Holma

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Siv Holma (v), Cecilia Magnusson (m), Leif Pagrotsky (s), Anne Marie Brodén (m), Lars Wegedal (s), Mats Johansson (m), Nikos Papadopoulos (s), Hans Wallmark (m), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Dan Kihlström (kd), Göran Persson i Simrishamn (s), Solveig Hellquist (fp), Esabelle Dingizian (mp), Göran Montan (m), Anneli Särnblad (s), Camilla Lindberg (fp) och Per Lodenius (c).

Redogörelse för ärendet

Språknämnden presenterade 1998 på uppdrag av regeringen ett handlingsprogram för att främja det svenska språket.¹ Hösten 1999 begärde riksdagen på förslag av kulturutskottet att regeringen skulle tillsätta en parlamentarisk utredning om främjande av svenska språket med utgångspunkt i Språknämndens handlingsprogram.² Den s.k. Språkkommittén lade 2002 fram betänkandet Mål i mun – Förslag till handlingsprogram för svenska språket (SOU 2002:27). I betänkandet presenterades ett förslag till handlingsprogram för svenska språket. Betänkandet innehöll även ett förslag till en lag som reglerade det svenska språkets ställning som landets huvudspråk. I propositionen Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik (prop. 2005/06:2) lämnades inget lagförslag. Däremot föreslog regeringen fyra mål för den samlade svenska språkpolitiken. Riksdagen antog förslaget.³

En särskild utredare fick i början av 2007 regeringens uppdrag att utarbeta förslag till en språklag där svenska språkets status regleras (dir. 2007:17). Utredningen antog namnet Språklagsutredningen. Regeringen beslutade i december 2007 om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2007:181). I mars 2008 lämnade utredningen över betänkandet Värna språken – förslag till språklag (SOU 2008:26). Betänkandet har remissbehandlats.

Regeringen beslutade den 19 februari 2009 att inhämta Lagrådets yttrande över ett lagförslag som stämmer överens med propositionens lagförslag. Några regler om tillsyn eller sanktioner har inte kunnat förenas med de opreciserade lagbestämmelserna, anför Lagrådet. Från rent rättsliga synpunkter framstår det enligt Lagrådet som en tveksam åtgärd att införa en lag av sådan karaktär och utformning. Lagrådet konstaterar dock samtidigt att det är tydligt att det är andra aspekter som får bli avgörande när det gäller att ta ställning till om det behövs en språklag och om syftet bakom en sådan lag kan uppnås. Lagrådet anser vidare att en lagreglering av svenskans ställning som huvudspråk närmast borde befästas i grundlag och inte i vanlig lag. I övrigt har Lagrådet inte några invändningar mot lagförslaget.

Kulturutskottet anordnade våren 2008 en offentlig utfrågning om de fem nationella minoriteternas kultur. I det sammanhanget berördes även språksituationen för de olika minoriteterna. En fullständig utskrift från utfrågningen finns i rapporten Kulturutskottets offentliga utfrågning om de fem nationella minoriteternas kultur (2007/08:RFR24).

¹ Svenska språknämndens uppgifter har sedan den 1 juli 2006 övergått till Institutet för språk och folkminnen som är en central myndighet på språkets område. Uppgifterna handhas inom myndigheten av Språkrådet.

² Bet. 1999/2000:KrU2, rskr. 1999/2000:7.

³ Bet. 2005/06:KrU4, rskr. 2005/06:89.

Kulturutskottet besöktes under våren 2008 av EU-kommissionären Leonard Orban, som har ansvar för språkfrågor. Under mötet presenterade kommissionären EU:s politiska strategi för flerspråkighet och diskuterade medlemsstaternas varierande inställning till tolkningstjänsterna inom EU:s institutioner med utskottets ledamöter.

Med anledning av propositionen har två motioner väckts. Därutöver behandlas en motion som väcktes under allmänna motionstiden 2008. Yrkandena i motionerna återges i *bilaga 1*.

En skrivelse i ärendet har inkommit till utskottet från Nätverket Språkförsvaret (dnr 140-1886-08/09).

Utskottets överväganden

Lag om svenska som huvudspråk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion från allmänna motionstiden med begäran om att svenska språket ska lagfästas som huvudspråk. Yrkandet tillgodoses genom regeringens förslag till språklag.

Propositionen

I propositionen föreslås att en språklag införs.

I lagförslaget anges att svenska är huvudspråk i Sverige. Det innebär att svenska är samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden. Det allmänna föreslås ha ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas.

I lagförslaget anges också att finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska är nationella minoritetsspråk och att det allmänna ska ha ett särskilt ansvar för att skydda och främja dessa språk liksom det svenska teckenspråket.

Vidare anges att språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska. Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt. Särskilda bestämmelser föreslås i fråga om utvecklingen av svensk terminologi och om svenskan i internationella sammanhang.

Enligt förslaget ska det allmänna också ha ett ansvar för den enskildes tillgång till språk. Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Den som tillhör en nationell minoritet och den som har behov av teckenspråk ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket respektive det svenska teckenspråket. Den som har ett annat modersmål än de nu nämnda ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

Språklagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2009.

Motionen

I *motion Kr284*, som väcktes under allmänna motionstiden 2008, föreslår Rolf K Nilsson och Inger René (båda m) att svenska språket ska lagfästas som officiellt huvudspråk i Sverige.

Utskottets ställningstagande

En viktig anledning till regeringens förslag att i lag ange svenska som huvudspråk i Sverige är att språksituationen i landet har förändrats under de senaste decennierna. Sverige har blivit mångkulturellt genom att en stor andel av befolkningen har annat modersmål än svenska. Internationaliseringen har ökat kraftigt inom olika samhällssektorer, vilket innebär att man på vissa håll använder ett annat språk än svenska som arbetsspråk. Riksdagen har erkänt de fem nationella minoriteterna, och sedan 2000 gäller särskilda lagar om rätt att använda finska, meänkieli och samiska i kontakter med myndigheter och domstolar i s.k. förvaltningsområden där språken har lång tradition. Riksdagen har också beslutat om särskilt stöd för de fem nationella minoriteternas språk.

Utskottet anser att det finns all anledning att välkomna regeringens förslag till språklag och konstaterar att det råder en bred politisk samsyn i denna fråga. Språket är den främsta kulturbäraren och är en av de viktigaste förutsättningarna för individens kulturella identitet. Från demokratiska och kulturpolitiska utgångspunkter är det glädjande att lagen fastställer att svenska språket är huvudspråk i Sverige och att svenska ska kunna användas inom alla samhällsområden.

Av samma skäl är det bra att det även i språklagen slås fast att finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska har ställning som nationella minoritetsspråk och att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja dem. Den officiella ställning som dessa språk redan har markerats nu på ett tydligare sätt genom att de omfattas av språklagen. De fem språkens status höjs därmed.

Utskottet erinrar om att regeringen nyligen lagt fram förslag till riksdagen om en strategi för de nationella minoriteterna. Om riksdagen bifaller regeringens förslag får var och en av dem bättre förutsättningar för att värna sin särart och bevara sitt språk och sin kultur.¹ Förslagen i den propositionen bereds för närvarande av konstitutionsutskottet.

Utskottet välkomnar även att teckenspråkets status markeras i språklagen genom att det allmännas särskilda ansvar för det svenska teckenspråket slås fast.

Utskottet konstaterar till sist att förslaget i motion Kr284 (m), som väcktes under allmänna motionstiden 2008, tillgodoses genom språklagens tillkomst. Motionen avstyrks därmed.

¹ Prop. 2008/09:158 Från erkännande till egenmakt – regeringens strategi för de nationella minoriteterna.

Svenskan i internationella sammanhang

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om svenskan i internationella sammanhang (13 §) och avslår därmed ett motstående motionsförslag.

Jämför reservation 1 (v).

Propositionen

Regeringen föreslår att det ska finnas en bestämmelse i språklagen som anger att svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang och att svenskans ställning som officiellt språk i EU ska värnas. I lagförslaget är denna bestämmelse intagen i 13 §.

Språklagsutredningens förslag om att den som företräder Sverige i EU ska använda svenska när tolkning erbjuds bör enligt regeringens bedömning inte genomföras.

Motionen

Vänsterpartiet föreslår i *motion Kr4* att 13 § språklagen ska kompletteras så att det framgår att den som företräder Sverige i Europeiska unionen ska använda svenska när tolkning erbjuds om det inte av särskilda skäl är lämpligare att använda ett annat språk. Motionärerna anser att det är uppenbart att nyanser riskerar att gå förlorade vid förhandlingar om det språk som används är något annat än det som individen vanligen talar (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det är av central betydelse att *skriftliga översättningar* av EU-dokument håller hög kvalitet. Ofta kan dessa dokument uppfattas som svårtillgängliga. EU-språkvården inom Regeringskansliet har emellertid som mål för sin verksamhet att uppnå överskådliga, klara och begripliga EG-rättsakter. Språkvårdarna har funnit att översättningarna automatiskt blir bättre om grundtexterna skrivs så klart som möjligt. Språkvårdarna försöker därför bl.a. påverka EU-institutionernas skribenter att ändra sina skrivvanor och skriva med EU-medborgaren i åtanke. Svenska deltagare i arbetsgrupper har också möjlighet att påverka hur grundtexten utformas.

Förslaget i motion Kr4 (v) yrkande 1 handlar om *tolkning* och är identiskt med Språklagsutredningens förslag. Yrkandet går ut på att den som företräder Sverige ska kunna använda svenska när tolkning erbjuds.

Utskottet konstaterar att uttrycket ”den som företräder Sverige” får anses syfta på regeringen och enskilda regeringsmedlemmar. Dessa företrädare riket utåt. Uttrycket syftar också på dem som på regeringens vägnar arbetar i unionen.²

Som motionärerna framhåller kan det finnas risk för s.k. kapacitetsförluster om den som ”företräder riket” emellanåt väljer att använda engelska som gemensamt språk vid möten.³ Det är nämligen inte självklart och heller inte troligt att alla som deltar i ministerråd och rådsarbetsgrupper i EU har så goda kunskaper i ett främmande språk – företrädesvis engelska – att de obehindrat gör sig förstådda och med behållning kan delta i avancerade diskussioner och komplicerade förhandlingar. Det bör påpekas att det inte heller är önskvärt att språklig briljans av sådant slag är en nödvändig förutsättning i dessa sammanhang. Det bör däremot ligga i varje regerings intresse att förhandlingar i EU-arbetet genomförs i syfte att uppnå bästa tänkbara resultat för Sverige och för unionen.

Utskottet utgår från att regeringen är angelägen att upprätthålla svenska språkets status i EU. Samtidigt inser utskottet att det givetvis kan finnas tillfällen då deltagare i ministerråden och rådsarbetsgrupperna av olika skäl väljer att tala ett annat språk än svenska. Utskottet förutsätter emellertid att regeringen är väl medveten om vikten av att vid behov utnyttja tolkning och att detta får avgöras från fall till fall.

Utskottet har vid sina överväganden dragit samma slutsats som regeringen i denna fråga. Det innebär att en generell reglering av det slag som motionärerna föreslår inte är lämplig och att en sådan reglering inte på ett självklart sätt hör hemma i språklagens i övrigt allmänna och övergripande bestämmelser.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen ska anta regeringens lagförslag i denna del (13 §) och avslå motion Kr4 (v) yrkande 1.

I detta sammanhang finns det skäl att erinra om det nordiska språkpolitiska arbetet, som bl.a. har som mål att stärka de nordiska språkens ställning både i och utanför Norden. Det är även värt att notera att en ny nordisk språkkonvention håller på att utarbetas. Den svenska delegationen i Nordiska rådet verkar i det sammanhanget för att säkra studerandes rätt att avlägga examen på sitt skandinaviska modersmål när de studerar i ett nordiskt grannland.

² Bet. 2008/09:KU3 s. 11.

³ Kapacitetsförlust innebär här brister i förmågan att uttrycka sig nyanserat på ett annat språk.

Lagförslaget i övrigt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag om språklag i övrigt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens lagförslag i övrigt i den mån det inte omfattas av utskottets förslag ovan vad gäller svenskan i internationella sammanhang.

Punktskriftens ställning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att det allmänna ska ha ett särskilt ansvar för punktskriften. Punktskriftsnämnden vid Talboks- och punktskriftsbiblioteket har till uppgift att främja och utveckla punktskriften som skriftspråk för synskadade.

Jämför reservation 2 (v).

Motionen

Vänsterpartiet påpekar i *motion Kr4* att det allmänna enligt propositionen ska ha ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. Detta ansvar bör inbegripa såväl talat som skrivet språk. Motionärerna föreslår därför att den svenska punktskriften ska vara en del av detta ansvar och att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag till reglering i enlighet med detta (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Punktskriften har central betydelse framför allt för dem som är blinda sedan barndomen, men även för andra gravt synskadade som inte har tillgång till vanlig skrift. Staten har också tagit ett ansvar för punktskriftens utveckling genom punktskriftsnämnden vid Talboks- och punktskriftsbiblioteket som har till uppgift att främja och utveckla punktskriften som skriftspråk för synskadade. Nämnden ska särskilt utarbeta normer för den svenska punktskriften. Nämnden ska också utveckla enhetliga internationella normer för punktskriftens återgivning av symboler inom olika ämnesområden.

När det gäller motionsyrkandets förslag om att punktskriften ska omfattas av språklagen har utskottet inte någon annan ståndpunkt än regeringen. Det innebär att punktskriften inte kan sägas vara ett eget språk och därför inte omfattas av syftet med språklagen.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion Kr4 (v) yrkande 2.

Språkutvecklingen hos barn med annat modersmål än svenska

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om stöd till språkutvecklingen hos barn med annat modersmål än svenska. I läroplanen för förskolan anges att förskolan ska sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

Jämför reservation 3 (s).

Motionen

Socialdemokraterna framhåller i *motion Kr5* att forskningen visat att barn med utländsk bakgrund som har goda kunskaper i sitt modersmål och som vistas i flerspråkiga miljöer har bättre möjligheter att lära sig svenska och utveckla färdigheter även inom andra områden. Motionärerna föreslår därför att riksdagen i ett tillkännagivande för regeringen ska uttala att det är viktigt att barn i förskolan med annat modersmål än svenska stöds i sin språk- och identitetsutveckling. Motionärerna anser också att erfarenheterna av språkförskolor som var en del av storstadssatsningen bör tas till vara (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

I det aktuella lagförslaget föreskrivs att den som har ett annat modersmål än svenska eller något av de nationella minoritetsspråken ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål (14 § andra stycket). Bestämmelsen som syftar till att värna den språkliga mångfalden i Sverige och den enskildes tillgång till språk är allmänt hållen. Motsvarande bestämmelser om modersmålsstöd och modersmålsundervisning i det offentliga skolväsendet finns i särskilda förordningar för respektive skolform.

Utbildningsutskottet har nyligen avstyrkt ett yrkande med likalydande innehåll som det nu aktuella och anförde då bl.a. följande.⁴

Den s.k. storstadssatsningen innebar att förskoleverksamhet kunde byggas ut och utvecklas med statligt stöd. Medel har bl.a. använts för att erbjuda barn från tre år förskola på deltid, ofta med språklig inriktning. Förskoleverksamheten erbjöds på barnets eget modersmål. Barn med annat modersmål än svenska kunde på detta sätt få möjlighet att utveckla både sitt svenska språk och samtidigt behålla sitt modersmål.

⁴ Bet. 2008/09:UbU7 s. 13 f.

I läroplanen för förskolan (Lpfö 98) anges att förskolan bl.a. ska sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

Regeringen aviserar i budgetpropositionen för 2009 att målen i förskolans läroplan ska förtydligas. Målen ska sättas på ett sådant sätt att lärande kan ske med hänsyn till barnens utveckling, i barnens takt och genom lekfullt lärande. Dessa förändringar kommer att uppmärksamma bl.a. barns språkutveckling.

Utskottet anser att det är viktigt att barn med annat modersmål än svenska får stöd att utveckla sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål och delar regeringens uppfattning att det är angeläget att förtydliga målen även i förskolans läroplan i detta hänseende. I övrigt hänvisar utskottet till den beredning som sker inom Utbildningsdepartementet med en aviserad ny skollag.

Kulturutskottet har inte någon annan uppfattning än utbildningsutskottet i denna fråga. Motion Kr5 (s) yrkande 1 avstyrks därmed.

Tillgången till svenska i andra länder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag om en handlingsplan för hur intresset för svenskstudier utomlands ska mötas.

Jämför reservation 4 (s).

Motionen

I *motion Kr5* framhåller Socialdemokraterna att barnen till många svenska medborgare som bor i andra länder saknar möjlighet att bibehålla och utveckla svenska språket. Det kan t.ex. gälla boende i länder som Argentina och Chile. Det finns också människor i andra länder som intresserar sig för Sverige och vill lära sig svenska. Ju fler som studerar svenska och det svenska samhället, desto bättre är det för Sverige och Sverige bilden. Motionärerna föreslår att riksdagen ska begära att regeringen utarbetar en handlingsplan för hur vi kan möta ett ökande intresse i utlandet för att studera det svenska språket och samhället (yrkande 4).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning om att det är angeläget att utlandsboende svenska medborgare och deras barn kan upprätthålla kontakten med Sverige och det svenska språket. Det gäller både för dem som har svenska som modersmål och för dem som har svenska som andraspråk. Utskottet anser vidare att Sverige bilden mycket väl kan gynnas av att invånare i andra länder i högre utsträckning än i dag studerar svenska språket och det svenska samhället.

Svenska institutet (SI) har en viktig roll i detta arbete och fungerar som ett kontakt- och serviceorgan för svensklärare och deras studenter i utlandet vid utländska universitet och högskolor. SI har även till uppgift att sprida information och kunskap om Sverige i utlandet och skapa intresse och förtroende för landet.

Riksföreningen Sverigekontakt med säte i Göteborg är en förening med medlemmar i hela världen med ändamål att hjälpa svenskar och svenskätlingar i utlandet att bevara kontakten med Sverige, det svenska språket och kulturen. Föreningen ger stöd till svenskundervisning på icke-akademisk nivå i utlandet. Information om undervisning för utlandssvenska barn och ungdomar sköts av Skolverket.

Här kan också nämnas Nämnden för Sverigefrämjande i utlandet, NSU, som inrättades 1995 och är ett forum för dialog, samråd och samarbete kring ett effektivt och långsiktigt Sverigefrämjande.

Utredningen om svenskundervisning i utlandet överlämnade i februari 2007 sitt betänkande Svenska i världen (SOU 2007:9). Utredningens förslag har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Motionsförslaget syftar till att riksdagen ska begära att regeringen utarbetar en handlingsplan för hur Sverige ska möta ett ökande intresse i utlandet för att studera svenska språket och det svenska samhället. Frågor om Sverige bilden och utbildningsfrågor bereds inom riksdagen i första hand av utrikes- respektive utbildningsutskottet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker kulturutskottet motion Kr5 (s) yrkande 4.

Främjande av dialekter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag om att Sveriges dialekter ska främjas. Institutet för språk och folkminnen har i uppdrag att på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om dialekter och språkligt burna kulturarv i Sverige. Inom institutet pågår arbete med att utarbeta dels en dialekt handbok, dels en dialekt ordbok.

Jämför reservation 5 (s).

Motionen

Förslag om att främja dialekterna framförs av Socialdemokraterna i *motion Kr5*. Dialekterna representerar en talspråkstradition som är av stort språkligt intresse och en viktig bärare av vårt gemensamma kulturarv. På många håll har de emellertid utjämnats och närmast sig riksspråket. Under-

visningen i skolan och attitydförändrande insatser riktade mot allmänheten är viktiga, anser motionärerna som också understryker behovet av att dokumentera detta kulturarv (yrkande 3).

Utskottets överväganden

Utskottet anser att det är angeläget att insatser görs från statligt håll för att främja dialekternas fortlevnad. Dialekterna utgör utan tvekan en viktig del av det svenska kulturarvet, vilket också motionärerna framhållit.

Institutet för språk och folkminnen har i uppdrag att på vetenskaplig grund öka, levandegöra och sprida kunskaper om dialekter och språkligt burna kulturarv i Sverige. Myndigheten bedriver forskning, samlar in, bevarar, bearbetar vetenskapligt och sprider material om dialekter i Sverige. Institutet har under innevarande valperiod fått förstärkta medel för sitt uppdrag.

Allmänhetens intresse för dialekter är stort. Inom institutet har ett arbete påbörjats med att framställa en dialekthandbok, som ska belysa dialekterna från språkhistorisk, dialektgeografisk, social och kulturell synpunkt. Den ska också beskriva den pågående dialektutjämningen och anknyta till modern forskning. Dialekthandbokens målgrupp är dels högskolestuderande på grundnivå, dels den intresserade allmänheten.

Inom institutet utarbetas även ett svenskt dialektlexikon (SDL) som ska omfatta ett band och behandla ett urval av ord ur det centrala dialektala ordförrådet. Materialet som SDL bygger på är de dialektordsamlingar som förvaras vid institutets arkiv i Uppsala. Lexikonets främsta målgrupp är den dialektintresserade allmänheten, däribland gymnasieelever, studenter och personer med intresse för hembygd, släktforskning etc.

Enligt utskottets uppfattning får yrkandet i motionen anses vara tillgodosett. Motion Kr5 (s) yrkande 3 avstyrks därmed.

Regeringskansliets e-postadresser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag om att Regeringskansliet utan dröjsmål ska övergå till svenska e-postadresser.

Jämför reservation 6 (s, v).

Motionen

I *motion Kr5* föreslår Socialdemokraterna att regeringen utan dröjsmål ska övergå till att använda svenska språket i sina e-postadresser. Enligt motionärerna inledde den socialdemokratiska regeringen bl.a. på grundval av den debatt som följde efter riksdagens beslut 2005 om en samlad svensk

språkpolitik ett arbete för att införa ett svenskt språkbruk i Regeringskansliet. Än i dag använder emellertid Regeringskansliet engelska i sina e-postadresser (yrkande 5).

Utskottets ställningstagande

Förslag, delvis med samma lydelse som det nu aktuella, behandlades av konstitutionsutskottet hösten 2008 i betänkande 2008/09:KU1. Konstitutionsutskottet skrev då följande.

Våren 2007 behandlade utskottet en motion om att regeringen bör införa svenska e-postadresser för Regeringskansliet. Utskottet konstaterade då att extern e-post enligt uppgifter från Regeringskansliet infördes 1995, och utgångspunkten var då att den externa e-posten skulle komma till användning vid internationella kontakter. Utskottet noterade även under sin behandling av motionen att det i betänkandet Mål i mun (SOU 2002:27) uppmärksammats att bl.a. Regeringskansliet hade engelskspråkiga e-postadresser. Utskottet ansåg att Regeringskansliet självt bör få bestämma om e-postadresserna till departementen ska anges på svenska eller engelska och avstyrkte motionen (se bet. 2006/07:KU12 s. 25).

Med hänvisning till sin tidigare bedömning i frågan avstyrkte konstitutionsutskottet motionsförslagen om svenska språkets ställning i Regeringskansliet.

Kulturutskottet har inte någon annan uppfattning i frågan än konstitutionsutskottet. Utskottet vill tillägga att Regeringskansliets förvaltningsavdelning uppgett att man planerar att under 2010 se över den tekniska plattform som används för bl.a. e-post. Troligen kommer en övergång till svenska e-postdomäner att diskuteras i det sammanhanget.

Utskottet avstyrker därmed motion Kr5 (s) yrkande 5.

Läsfrämjande insatser på arbetsplatser

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag om läsfrämjande insatser på arbetsplatser. Kulturrådet ger bidrag till sådana insatser. Regeringen avser att ta upp frågor om insatser på det litteraturpolitiska området i anslutning till beredningen av Kulturutredningens förslag.

Jämför reservation 7 (s, v, mp).

Motionen

I *motion Kr5* föreslår Socialdemokraterna att riksdagen ska göra ett tillkännagivande för regeringen som syftar till att läsfrämjande insatser på arbetsplatser ska öka. Motionärerna bedömer att tillgången till litteratur och läsning via arbetsplatsen är en viktig väg att gå för att nå ovana läsare och nämner i sammanhanget projektet Läs för mig, pappa! (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Kulturutskottet avstyrkte nyligen en motion med snarlikt innehåll.⁵ Utskottet erinrar om att regeringen prioriterar läsfrämjande insatser för barn och unga och att Kulturrådet har möjlighet att fördela bidrag dels för kultur i arbetslivet, dels för läsfrämjande insatser.

Därutöver kan nämnas att Kulturutredningen nyligen har föreslagit att bidraget till kultur i arbetslivet ska omvandlas till ett bidrag för projekt som syftar till att vidga arbetsmarknaden för konstnärer.⁶ I anslutning till beredningen av utredningens förslag avser regeringen att återkomma till riksdagen angående insatser på det litteraturpolitiska området.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motion Kr5 (s) yrkande 2.

⁵ Bet. 2008/09:KrU5 s. 22.

⁶ SOU 2009:16 del 2 Förnyelseprogram s. 297.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Svenskan i internationella sammanhang, punkt 2 (v) av Siv Holma (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar 13 § regeringens förslag till språklag med den ändringen att bestämmelsen får den lydelse som reservanten föreslår i bilaga 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Kr4 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 1 och bifaller delvis proposition 2008/09:153 i denna del.

Ställningstagande

Som framgår av motion Kr4 (v) är det vanligt att de som företräder Sverige i EU-sammanhang avstår från tolkning. Risken är då stor för att språkliga nyanser går förlorade vid förhandlingar och andra sammankomster även för den som är skicklig i främmande språk. Regeringens lagförslag bör därför kompletteras med en bestämmelse som syftar till att svenska ska användas när tolkning erbjuds, om det inte av särskilda skäl är lämpligare att använda ett annat språk. Detta förslag har också framförts av Språklagsutredningen och tillstyrkts av flera remissinstanser.

Riksdagen bör därför anta det lagförslag som läggs fram i bilaga 3.

Därmed bifaller riksdagen motion Kr4 (v) yrkande 1 och bifaller delvis proposition 2008/09:153 i denna del.

2. Punktskriftens ställning, punkt 4 (v) av Siv Holma (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Kr4 av Siv Holma m.fl. (v) yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt förslaget till språklag ska det allmänna ha ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas. Detta ansvar bör gälla såväl talat språk som skrivet språk. Jag anser i likhet med bl.a. Handikappombudsmannen och Myndigheten för handikappolitisk samordning att den svenska punktskriften bör ingå som en del i det allmännas ansvar för svenska språket.

Vad jag här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion Kr4 (v) yrkande 2.

3. Språkutvecklingen hos barn med annat modersmål än svenska, punkt 5 (s)

av Leif Pagrotsky (s), Lars Wegendal (s), Nikos Papadopoulos (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Göran Persson i Simrishamn (s) och Anneli Särnblad (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 1.

Ställningstagande

Forskning visar att barn med utländsk bakgrund har bättre möjligheter att lära sig svenska och utveckla färdigheter inom andra områden om de har goda kunskaper i sitt modersmål. Det är därför mycket viktigt att barn med annat modersmål än svenska får stöd i sin språkutveckling på ett tidigt stadium. Ett sådant stöd bör finnas för dessa barn redan i förskolan. Det gäller särskilt för de yngsta barnen som är i färd med att utveckla språk och identitet.

Enligt vår mening bör erfarenheterna av språkförskolor som var en del av storstadssatsningen tas till vara.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion Kr5 (s) yrkande 1.

4. Tillgången till svenska i andra länder, punkt 6 (s)

av Leif Pagrotsky (s), Lars Wegendal (s), Nikos Papadopoulos (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Göran Persson i Simrishamn (s) och Anneli Särnblad (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 4.

Ställningstagande

Många svenska medborgare som bor i andra länder som t.ex. Uruguay, Argentina och Chile håller på att tappa kontakten med Sverige. Deras barn saknar möjligheter att behålla och utveckla sitt svenska språk. Det finns också många människor i världen som intresserar sig för Sverige och som vill lära sig vårt språk. Ju fler som studerar svenska och det svenska samhället, desto bättre är det för vårt land och för Sverige-bilden.

Utredningen om svenskundervisning i utlandet har haft i uppdrag att se över det statliga stödet till svenskundervisning i utlandet på högskolenivå. Utredningen överlämnade sina förslag till regeringen 2007. Remisstiden för utredningen gick ut för mer än ett år sedan. Regeringen har ännu inte samlat sig till något beslut i denna fråga. Inte heller har någon strategi utarbetats då det gäller svenskundervisningen för barn i utlandet.

Vi anser att en handlingsplan bör utarbetas för hur Sverige ska kunna möta ett allt större intresse från dem i utlandet som vill studera vårt språk och vårt samhälle. Regeringen bör skyndsamt överväga hur svenskundervisningen i utlandet inom alla nivåer ska bedrivas.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion Kr5 (s) yrkande 4.

5. Främjande av dialekter, punkt 7 (s)

av Leif Pagrotsky (s), Lars Wegendal (s), Nikos Papadopoulos (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Göran Persson i Simrishamn (s) och Anneli Särnblad (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 3.

Ställningstagande

Dialekterna representerar en talspråkstradition som är av stort språkligt intresse och en viktig bärare av vårt gemensamma kulturarv. I samband med de stora samhällsförändringar som har ägt rum under 1900-talet har dialekterna på många håll utjämnats och närmat sig riksspråket. I starkt dialektala områden, där tvåspråkighet rått i århundraden, är det nu allt färre barn som får dialekten överförd till sig av föräldrarna. En positiv inställning är avgörande för dialekternas fortlevnad. Saknas denna inställ-

ning är risken stor att avvikelser från den standardspråkliga normen kommer att betraktas som dåligt språk. Undervisningen i skolan och attitydförändrande insatser riktade mot allmänheten är därför viktiga. Vi vill också understryka behovet av dokumentation för att bevara detta kulturarv.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion Kr5 (s) yrkande 3.

6. Regeringskansliets e-postadresser, punkt 8 (s, v)

av Siv Holma (v), Leif Pagrotsky (s), Lars Wegendal (s), Nikos Papadopoulos (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Göran Persson i Simrishamn (s) och Anneli Särnblad (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 5.

Ställningstagande

Det är viktigt att regeringen och i synnerhet Kulturdepartementet är ett föredöme när det gäller att använda svenska språket. Det gäller i allra högsta grad kommunikationerna på Internet mellan Regeringskansliet och allmänheten. Den debatt som följde på propositionen Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik (prop. 2005/06:2) tog bl.a. upp frågan om ovanan att vissa svenska myndigheter har webbadresser enbart på engelska. Den dåvarande regeringen inledde ett arbete för att ändra till ett svenskt språkbruk i regeringens eget kansli. Än i dag använder regeringskansliet engelska i sina e-postadresser.

En jämförelse kan göras med riksdagen som använder en svensk e-postdomän. Vi har inhämtat att detta inte vållar några olägenheter ens för de avdelningar inom riksdagen som har många utlandskontakter.

Vi anser att Regeringskansliet utan dröjsmål bör övergå till att använda svenska språket i sina e-postadresser och det bör ske utan dröjsmål.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion Kr5 (s) yrkande 5.

- 7. Läsfrämjande insatser på arbetsplatser, punkt 9 (s, v, mp)**
av Siv Holma (v), Leif Pagrotsky (s), Lars Wegendal (s), Nikos Papadopoulos (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Göran Persson i Simrishamn (s), Esabelle Dingizian (mp) och Anneli Särnblad (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s) yrkande 2.

Ställningstagande

Vi anser att det är viktigt att många människor regelbundet läser litteratur och dagstidningar. Därigenom förbättras förutsättningarna för att vi ska få en bred och folklig samhällsdebatt och en vital demokrati.

Det är oroande att män i alla åldersgrupper minskat sitt bokläsande. Nedgången har varit speciellt kraftig bland yngre män. Vidare har antalet arbetsplatsbibliotek minskat i antal under den senaste tioårsperioden. Enligt vår mening bör de läsfrämjande insatserna bl.a. på arbetsplatserna öka. På så sätt kan många ovana läsare nås. Om det dessutom finns ett utbud av barnböcker på arbetsplatsbiblioteken stimuleras icke-läsande vuxna att börja läsa för sina barn. Vi påminner om det framgångsrika projektet Läs för mig, pappa.

Vad vi här har framhållit bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Det innebär att riksdagen bör bifalla motion Kr5 (s) yrkande 2.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:153 Språk för alla – förslag till språklag:

Riksdagen antar regeringens förslag till språklag.

Följdmotionerna

2008/09:Kr4 av Siv Holma m.fl. (v):

1. Riksdagen beslutar om ändring i förslaget till språklag 13 § så att den får följande lydelse: Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang. Svenskans ställning som officiellt språk i Europeiska unionen ska värnas. Den som företräder Sverige i Europeiska unionen ska använda svenska när tolkning erbjuds, om det inte av särskilda skäl är lämpligare att använda ett annat språk.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frågan om punktskriftens ställning bör utredas vidare.

2008/09:Kr5 av Leif Pagrotsky m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till barn med annat modersmål än svenska.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om läsfrämjande insatser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om främjande av dialekter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenska språkets ställning och utveckling med avseende på svenskar som bor i utlandet och utlänningar som har ett intresse för att lära sig svenska språket.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om svenska språket i regeringens e-postadresser.

Motion från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:Kr284 av Rolf K Nilsson och Inger René (båda m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagstadga svenska som officiellt huvudspråk i Sverige.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till språklag

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll och syfte

1 § I denna lag finns bestämmelser om svenska språket, de nationella minoritetsspråken och det svenska teckenspråket. Lagen innehåller även bestämmelser om det allmännas ansvar för att den enskilde ges tillgång till språk samt om språkanvändning i offentlig verksamhet och i internationella sammanhang.

2 § Syftet med lagen är att ange svenskans och andra språks ställning och användning i det svenska samhället. Lagen syftar också till att värna svenskan och den språkliga mångfalden i Sverige samt den enskildes tillgång till språk.

3 § Om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från denna lag, gäller den bestämmelsen.

Svenska språket

4 § Svenska är huvudspråk i Sverige.

5 § Som huvudspråk är svenskan samhällets gemensamma språk, som alla som är bosatta i Sverige ska ha tillgång till och som ska kunna användas inom alla samhällsområden.

6 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att svenskan används och utvecklas.

De nationella minoritetsspråken

7 § De nationella minoritetsspråken är finska, jiddisch, meänkieli, romani chib och samiska.

8 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken.

Det svenska teckenspråket

9 § Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket.

Språkanvändningen i offentlig verksamhet

10 § Språket i domstolar, förvaltningsmyndigheter och andra organ som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet är svenska.

I annan lag finns särskilda bestämmelser om rätt att använda nationella minoritetsspråk och annat nordiskt språk.

När det gäller skyldigheten för domstolar och förvaltningsmyndigheter att anlita tolk och att översätta handlingar finns det särskilda bestämmelser.

11 § Språket i offentlig verksamhet ska vara vårdat, enkelt och begripligt.

12 § Myndigheter har ett särskilt ansvar för att svensk terminologi inom deras olika fackområden finns tillgänglig, används och utvecklas.

Svenskan i internationella sammanhang

13 § Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang.

Svenskans ställning som officiellt språk i Europeiska unionen ska värnas.

Den enskildes tillgång till språk

14 § Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska. Därutöver ska

1. den som tillhör en nationell minoritet ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda minoritetsspråket, och

2. den som är döv eller hörselskadad och den som av andra skäl har behov av teckenspråk ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda det svenska teckenspråket.

Den som har ett annat modersmål än de språk som anges i första stycket ska ges möjlighet att utveckla och använda sitt modersmål.

15 § Det allmänna ansvarar för att den enskilde ges tillgång till språk enligt 14 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2009.

BILAGA 3

Reservantens lagförslag

Förslag till språklag

Reservation 1 (punkt 2)

Regeringens förslag

Reservantens förslag

Svenskan i internationella sammanhang

13 §

Svenska är Sveriges officiella språk i internationella sammanhang.

Svenskans ställning som officiellt språk i Europeiska unionen ska värnas.

Den som företräder Sverige i Europeiska unionen ska använda svenska när tolkning erbjuds, om det inte av särskilda skäl är lämpligare att använda ett annat språk.